BOADES: UNA SORTIDA DIDACTICA

Francesc Comas i Closas.
Josep Antoni Serra i Santallusia

La investigació didàctica és una tasca cada vegada més valorada i que té en el camp concret de la història un dels seus grans objectius. Francesc Comas i Josep Antoni Serra. ambdós amb una experiència ja llarga en aquest tipus de recerca, ens ofereixen a continuació la seva aplicació pràctica, fent una anàlisi de Boades des del punt de vista de les seves possibilitats didàctiques. La seva imaginació els ha fet idear un retallable del sepulcre romà. De fet, hi ha millor manera d'entendre aquesta construcció que reproduint-la, ni que sigui a petita escala?

Una de les activitats fonamentals per treballar la geografia i la història és l'observació i constatació de fenòmens en el propi medi on s'han desenvolupat. És per això, que hom considera les sortides com un recurs imprescindible en la programació d'aquestes assignatures.

Presentem, avui, una d'aquestes activitats didàctiques: la visita a les restes arqueològiques de Boades, pensada per a alumnes de segona etapa d'EGB i primers cursos de BUP i FP, per tal d'estudiar alguns aspectes del món ibero-romà. Cal dir, també, que la sortida s'ha d'inserir dins d'un estudi més ampli, realitzat a la classe, sobre el context general de l'època de dominació romana; i que la visita al jaciment de Boades ha de servir, més que res, de motivació, estimulada, mitjançant l'observació d'una zona que en temps dels "romans" tingué una intensa activitat agrícola com ho demostra la localització de la vil·la.

Degut a que són poques les restes que s'hi poden observar en l'actualitat, aquesta visita s'ha de complementar, necessàriament, amb una altra a la Sala d'Arqueologia del Museu Comarcal de Manresa, on s'hi troben els materials recollits durant les excavacions (1).

El treball a realitzar durant la sortida l'hem dividit en tres apartats: un primer, en el qual s'intenta que els alumnes es familiaritzin amb aquell entorn, qe copsin les característiques físiques i naturals que han possibilitat que Boades mantingués un poblament humà que encara dura actualment. Aquesta antiguitat d'ocupació permet d'introduir l'anàlisi de certs aspectes del substrat preromà, del qual es coneixen alguns elements arqueològics: sitges, forns, ceràmica, etc.

El següent tema del treball es centra en la vil·la. Aquesta és la matèria més "desfavorida" perquè practicament no queda res d'aquelles construccions: les restes de la capçalera d'una habitació i poca cosa més. Per això l'actuació del mestre en aquest punt, ha d'ésser més directa; haurà de consistir en comentar la il·lustració d'una vil·la i en fer raonar i imaginar als alumnes com es devia desenvolupar l'activitat en l'explotació agrícola (Cal advertir que a les vitrines del Museu de Manresa, si que s'hi troben exposats materials que sense cap dubte pertanyien a la vil·la –pondus, llànties, ceràmica, etc–, la qual cosa possibilita un major aprofundiment del tema).

Per acabar, resta el tema del ritus i l'arquitectura funerària romana, que sol ésser el més "gratificant" perquè es pot treballar mitjançant l'observació directa de la "cel·la" de Boades i la propera i monumental Torre del Breny; i, a més, es pot completar amb el muntatge de la maqueta de paper de la primera, la qual cosa motiva, en bona mesura, l'interès dels nois i noies.

EL POBLAMENT PRE-ROMÀ

Boades ha ofert des de sempre unes bones condicions geogràfiques per tal d'establir-s'hi; es troba a prop d'un corrent d'aigua, en un lloc pla amb possibilitats de conrear, ben orientat i situat al costat d'una via natural de pas (els rius Llobregat-Cardoner).

Per això, no és estrany que s'hagin trobat restes de poblament preromà. D'aquestes restes cal destacar les sitges descobertes en el subsòl del sepulcre i les localizades a uns 100 m. més al Nord durant la campanya de l'any 84. Cal recordar que les sitges eren uns forats de forma més o menys arrodonida que s'excavaven en la terra per guardar i conservar part de la collita.

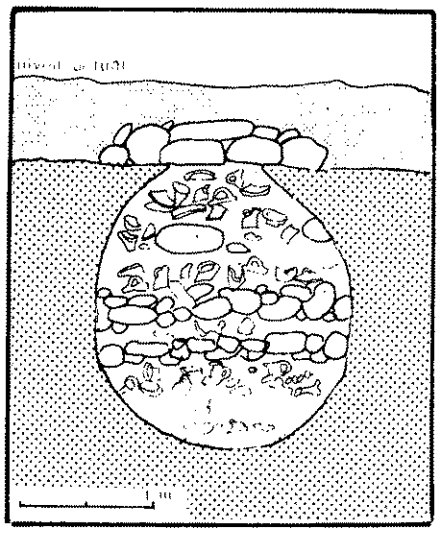
a) Comentar i concretar les característiques geogràfiques del lloc que ha permès que l'home ocupés aquestes restes des dels temps antics.
b) Fer un esquema de la zona on quedi ben diferenciat el pla i les muntanyes qe l'envolten.
c) La il·lustració ens mostra un exemple de sitja ibèrica possiblement semblant a les construïdes a Boades. Quan es van utilitzar altres sitemes d'emmagatzament (p.e. àmfores) les sitges es van abandonar i s'ompliren de terra, deixalles i ceràmica trencada tal com es pot observar en l'esquema.

–Explicar el procés de fabricació d'aquestes sitges.

–Quins productes agrícoles creus que s'hi podien guardar?

–Calcular amb l'ajut de l'escala el diàmetre màxim i la profunditat d'aquesta sitja.

UNA SITJA IBERICA

Font: Ribas, M; i Martin, R; "Hallazgos de silos ibéricos en Burriac (Cabrera de Mataró)". Rev. Ampurias XXII-XXIII. Barcelona

–Si en aquesta sitja hi podien caber aproximadament uns 2.500 Kg. de cereals. Creus que n'hi podien haver moltes en un poblat?

–S'utilitzen actualment les sitges a terra per guardar aliments?. Per quins sistemes s'han substituït.

LA VIL·LA ROMANA

A Boades, i per la seva bona situació, s'hi edifica després una vil·la romana. Les vil·les eren el nom que es donava a les finques agrícoles que alguns romans rics posseïen en el camp. A més de les terres de conreu hi havia la casa pel propietari, vivendes pels qui hi treballaven, magatzems per guardar les collites, estables pel bestiar i d'altres dependències. De les restes de l'antiga vil·la actualment només s'hi pot observar la capçalera semicircular d'una de les habitacions importants de la cara.

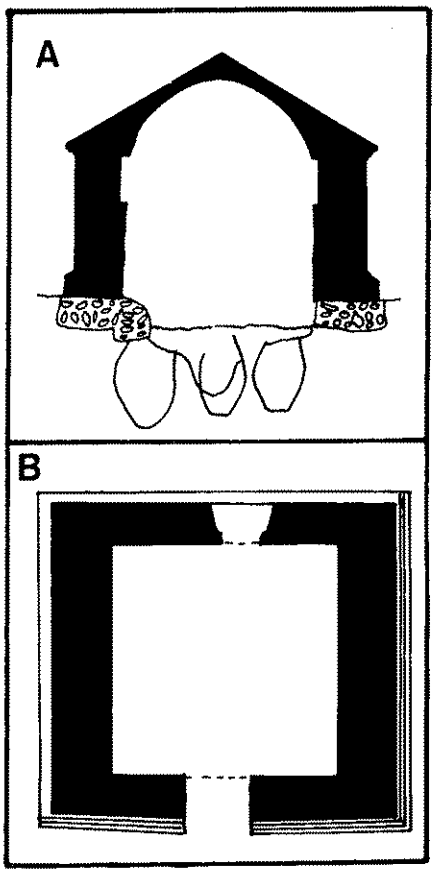
a) Dibuixar les restes de la paret que es troba a la dreta del camí.
b) En la il·lustració s'hi pot observar un exemple de vil·la romana. Comparar-la amb una casa de camp actual (masia) explicant les seves diferències (2).

EL SEPULCRE

Uns romans rics, propietaris de la vil·la, es feren construir un sepulcre a uns 100 m. de la casa, que els havia de servir de panteó per a guardar-hi les despulles dels familiars morts. Aquest temple, de planta quasi quadrangular, és el que encara avui, es pot observar a Boades.

a) Fer una descripció general del sepulcre.
b) Dibuixar-lo
c) Tot i ésser un monument funerari que podríem qualificar de senzill, presenta alguns elements decoratius que realcen la seva importància. Descriure'ls
d) Durant l'observació del sepulcre, caldria recordar –amb l'ajut del mestre– els ritus funeraris que practicaven els romans (incineració-inhumació) i raonar amb quin dels dos es relacionaria aquest monument.
e) A uns 1000 m de distància, en direcció sud-oest, es troben les restes d'un altre edifici funerari romà, la "Torre del Breny" que es pot visitar durant la mateixa sortida. Aquesta construcció, malgrat que està mig destruïda, és d'una major monumentalitat i, com el de Boades, té una finalitat sepulcral: guardar les restes d'alguns rics propietaris romans, els quals, o bé eren de la mateixa vil·la de Boades, o d'alguna altra de les immediacions que encara resta sense descobrir.
–Fer un esquema de l'estat actual de la Torre del Breny.
f) Descrire els elements decoratius que s'hi observen, així com les característiques arquitectòniques de les seves parets.
g) Fa uns 180 anys que un francès, Alexandre de Laborde, va fer un viatge per aquestes terres i, entre els molts monuments que dibuixà, escollí la Torre del Breny. Aquesta, tot i que aleshores es mantenia gairebé sencera, "patia" algunes modificacions:

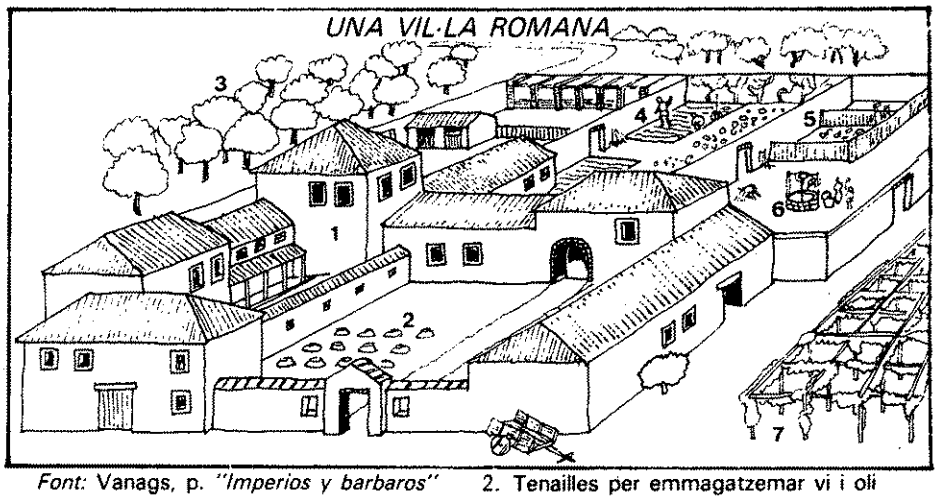
SEPULCRE DE BOADES

una família de pagesos l'havia aprofitada com a casa, ajuntant-hi algunes dependències.

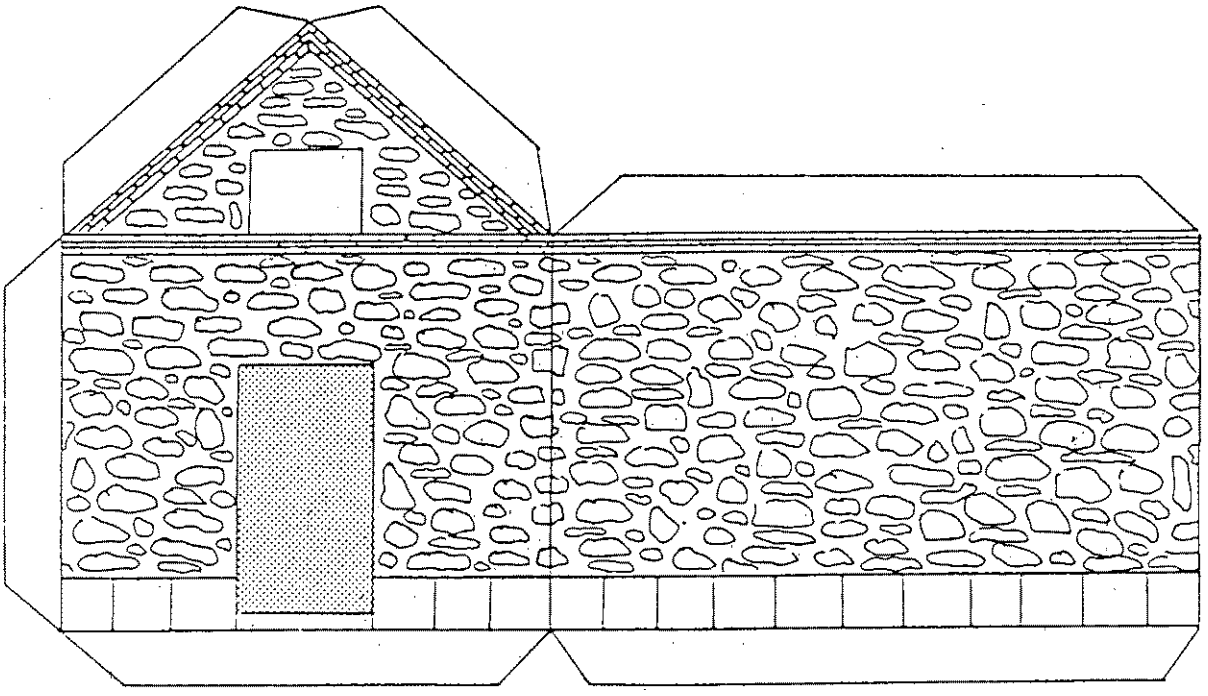
– Observant la il·lustració, fer una descripció general del sepulcre, en la seva versió íntegra.
– Tenint en compte que el dibuix fou fet des de l'angle sud-oest, cal situar-se en aquest punt i comentar les diferències que presenta la torre actual, comparant-la amb com estava al segle passat, abans del seu parcial enderrocament.

UNA VIL·LA ROMANA

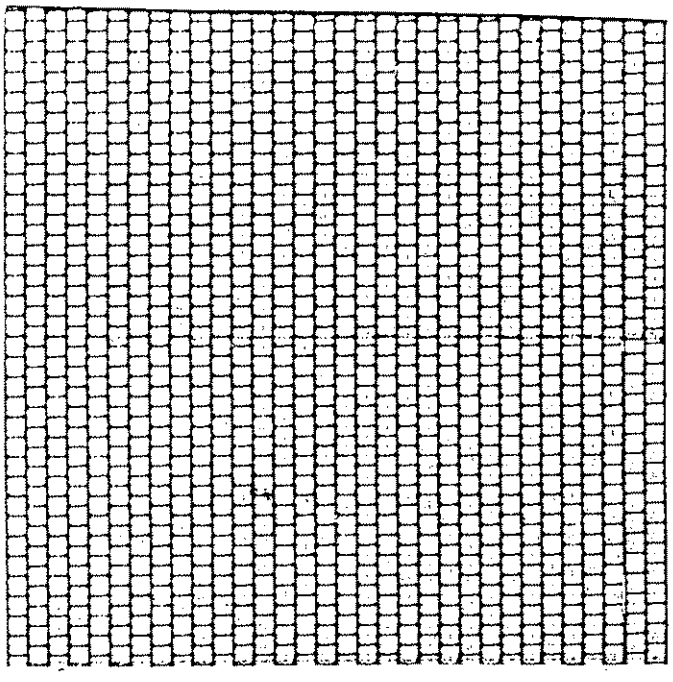

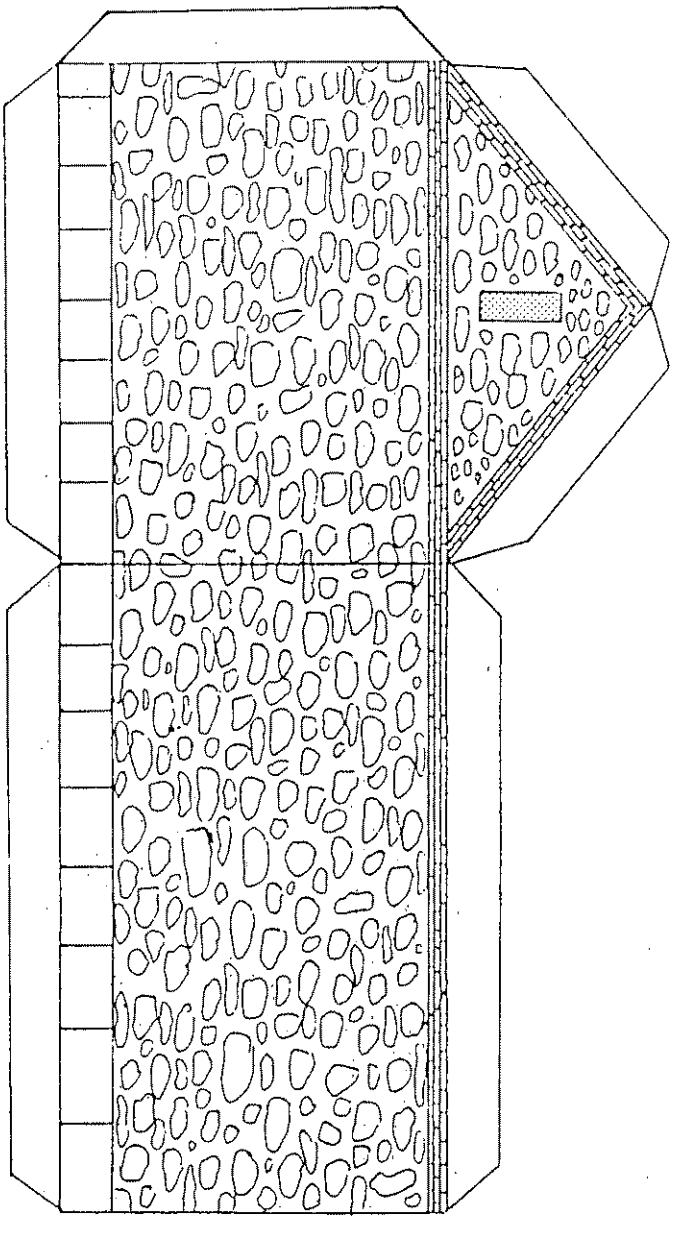
Font: Vanags, p. *"Imperios y barbaros"*

1. Habitatges.
2. Tenailles per emmagatzemar vi i oli
3. Bosc
4. Hort
5. Galliner
6. Pou
7. Vinya

SEPULCRE ROMÀ
DE BOADES

1:56,5

h) Si el basament del monument –única part que resta sense destruir fa uns 3m. d'alçada, ens podem fer una idea de la grandiositat de l'edifici original? Quants metres d'alçada devia fer?

i) A partir de les explicacions del mestre, caldria fer un resum de les circumstàncies de la seva destrucció, així com de l'origen del nom "Torre dels Dimonis" amb el qual se la coneix popularment. (3)

j) A classe, s'hauria de muntar, sobre una base de cartolina, el retallable de Boades, que ens ajudaria a copsar millor la forma arquitectònica d'aquest sepulcre.

LA TORRE DEL BRENY

Font.: Adaptació de Laborde, A; *Viatge Pintoresc i històric. El principat".* Publicacions de l'A. de Montserra. 1974

Amb el puntejat hem volgut diferenciar els edificis que s'hi adossaren a la construcció romana.

NOTES

(1) Dels mateixos autors de l'article, està en fase de publicació una guia didàctica, editada per l'Ajuntament de Manresa, sobre aquesta sala de prehistòria del Museu de Manresa.

(2) Aquest apartat es podria ampliar amb l'estudi dels processos d'elaboració antics, del vi, de l'oli i del pa que eren els poductes bàsics que es devien conrear en aquesta vil·la, i comparar-los amb els mètodes actuals.

(3) Per ambdues explicacions es pot consultar l'article de C. Cid *"La Torre del Breny, sepulcro romano de las cercanias de Manresa"* publicat a Ampurias XII. Barcelona 1950 pàg 24 a 27 i 40 a 42. (La citada revista es pot examinar a la Biblioteca Popular de Manresa).

BIBLIOGRAFIA

És recomenable revisar tota la bibliografia general que hi ha sobre Boades i el Breny que ja s'esmenta en els altres articles.

Amery, H; i Vanags, P. *Roma y los romanos""* Ed. Plesa. Madrid 1977

Avila, J; *La villa romana de Boades"* a Historia 16 n.º 103. Madrid. 1984

Comas, Francesc *"Els retallables: una eina didàctica més".* Dovella n.º 14. Manresa 1984

Hernandez, F. X; *Lluci Emili Patern. Legionari i ciutadà romà".* Diputació de Barcelona-Grao ed. Barcelona 1984

Ribas, M; i Martin, R; *Hallazgos de silos ibéricos en Burriac (Cabrera de Mataró).* Rev. Ampurias XXII-XXIII. Barcelona. 1960-61.

Per un plantejament general de com es pot enfocar la didàctica de la història: Batllori, R; i Casas, M; *"L'ensenyament de la Història a l'escola: Societat i territori al Vallès Occid."* Ed. Universitaria de Barcelona. Barcelona 1982.

Francesc Comas i Closas
Llicenciat en Geografia

Josep Antoni Serra i Santallusia
Llicenciat en Geografia

dovella

Subscriu-t'hi

REVISTA CULTURAL DE LA CATALUNYA CENTRAL